

Dergi ana sayfası: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed>

Araştırma Makalesi

Atıf Bilgisi: Özkandaş, Y. (2026). Toplumsal ve Politik Habercilik Ekseninde Cumhuriyet Gazetesi Perspektifinden Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP). *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(72), 365-378. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1711377>

TOPLUMSAL VE POLİTİK HABERCİLİK EKSENİNDE CUMHURİYET GAZETESİ PERSPEKTİFİNDEN SOSYAL DEMOKRASİ PARTİSİ (SODEP)

Yaşar ÖZKANDAŞ¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, yozkandas@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2705-7026>

Öz

12 Eylül 1980 askeri darbesi yalnızca kaotik duruma son vermek için değil aynı zamanda neoliberal politikalar çerçevesinde yeni bir iktisadi rejimin önünü açmak için gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda askeri yönetim bir yandan siyasal alanı kendi ideolojisi doğrultusunda güdülemeye çalışırken diğer yandan da medya üzerindeki denetimini arttırarak kamuoyunu yönlendirmeyi hedeflemiştir. Bu süreçte politik ve toplumsal içerikli yayınlar üzerinde yoğun bir sansür uygularken toplumun siyasetten uzak tutulması adına apolitik ve magazinellik bir yayın çizgisi teşvik edilmiştir. Ancak Cumhuriyet gazetesi gibi yayın kuruluşları politik ve toplumsal habercilik eğilimli yayın çizgisini sürdürmeye çalışmıştır. İşte bu çalışmada, Cumhuriyet gazetesinin SODEP'i nasıl haberleştirdiği ve kamuoyuna nasıl yansıttığı incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Cumhuriyet gazetesi, SODEP'in kuruluş ve partileşme sürecini ayrıntılı bir şekilde haberleştirmiştir. Ayrıca, ANAP iktidarına yönelik sosyo-ekonomik temelli eleştirilerini ve demokratikleşme taleplerini kapsamlı bir şekilde kamuoyuna yansıtmış ve parti yönetiminin sol siyasal güçlere yönelik bütünleşme çağrılarını ve bu yöndeki çalışmalarını gündemde tutmuştur.

Anahtar kelimeler: Anayasa, Demokrasi, Kamuoyu, Neoliberalizm, Sosyal Demokrasi.

THE SOCIAL DEMOCRACY PARTY (SODEP) FROM THE PERSPECTIVE OF CUMHURİYET NEWSPAPER IN THE CONTEXT OF SOCIAL AND POLITICAL JOURNALISM

Abstract

The military coup of September 12, 1980, was carried out not only to end political chaos but also to pave the way for a new neoliberal economic regime. In line with this aim, the military regime sought to reshape the political sphere according to its own ideology while increasing control over the media to influence public opinion. Political and social content faced heavy censorship, and depoliticized, entertainment-oriented journalism was promoted to disengage society from politics. Despite this, newspapers like *Cumhuriyet* tried to maintain a politically engaged editorial line. This study aimed to examine how *Cumhuriyet* newspaper covered SODEP and how this coverage was reflected in public opinion. Within this framework, *Cumhuriyet* reported in detail on the foundation and institutionalization of the Social Democracy Party (SODEP). It also conveyed SODEP's socio-economic criticisms of the ruling Motherland Party (ANAP), highlighted its calls for democratization, and kept its efforts to unite leftist political forces on the public agenda.

Keywords: Constitution, Democracy, Neoliberalism, Public Opinion, Social Democracy.

1. GİRİŞ

Türkiye 1970'li yılların ortalarından itibaren ciddi bir ekonomik kriz içinde devlet otoritesinin parçalandığı, hukuka duyulan güvenin sarsıldığı, parlamentonun bütünüyle devre dışı kaldığı ve siyasal şiddetin toplumsal yapıya egemen olduğu bir tabloyla yüz yüze gelmiştir. Farklı toplumsal kesimlerin büyük bir desteğiyle 1978 yılının başında Bülent Ecevit tarafından kurulan III. Ecevit Hükümeti de mevcut siyasal ve ekonomik tabloyu değiştirmekte başarısız olmuştur. Bu süreçte hükümet, seçmen desteğini kaybetmeye başlamıştır. Ardından Süleyman Demirel'in azınlık hükümeti döneminde ise siyasal ve sosyo-ekonomik kriz kesintisiz olarak ve artan bir ivmeyle devam etmiştir. Bu manzara karşısında Silahlı Kuvvetler devlet aygıtı işlemediği gerekçesiyle 12 Eylül 1980 tarihinde yönetime el koyduğunu ilan etmiştir (Karpat, 2007: 321). Kabinenin görevine son verildiğini, Parlamentonun dağıtıldığını, siyasi partilerin faaliyetlerinin durdurulduğunu ve milletvekili dokunulmazlıklarının kaldırıldığını duyurmuştur. Çok kısa bir sürede de Emekli Amiral Bülend Ulusu yönetiminde 27 üyeli bir kabine atamıştır (Aydın, Taşkın, 2015:327).

Askeri yönetim kanun ve düzeni yeniden tesis etme iddiasıyla önceki kaosu sorumlusu olarak gördüğü siyasi gruplara karşı sert yaptırımlar uygulamıştır. Sağ siyasete karşı cezalandırıcı bir tutum içinde olurken sol siyasete karşı hem fiziksel hem de düşünsel alanda mutlak bir imha siyaseti izlemiştir. Sistem karşıtı toplumsal bir muhalefeti ortaya çıkaran bütün unsurların önünü kesecek hukuki ve kurumsal değişikliklere imza atmıştır. Anti-sol bir siyaset anlayışının toplumda yerleşmesini mümkün kılacak tüm araçları seferber etmiştir (Saraçoğlu, 2015: 791, 792). Bu eğilim 7 Kasım günü gerçekleştirilen halk oylaması sonucunda kabul edilen 1982 Anayasası'yla en ileri düzeye taşınmıştır. Anayasa metni 1961 Anayasasının özgürlükçülüğüne tepki metniydi. Bütün iktidar devlet başkanlığı makamında toplanmıştır. Cumhurbaşkanı'nın yetkileri artırılmıştır. Sendika, basın, kişisel hak ve özgürlükler kısıtlanmıştır. Temel hak ve özgürlükler anayasada yer almakla birlikte bunların cumhuriyet düzeninin tehlikede olması gerekçesiyle sınırlandırabileceği ya da askıya alınabileceği kabul edilmiştir (Zürcher, 2010: 405).

Yeni Anayasa'nın onaylanması ve 24 Nisan 1983 tarihinde yeni Siyasi Partiler Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte Milli Güvenlik Konseyi (MGK) siyaset yasağını kaldırmıştır. Bu gelişmeyle birlikte yeni siyasi partilerin kurulmasının yolu açılmıştır. Ancak askeri otorite bu süreçte yeni kurulacak partilere belirli bir sınırlama getirmek istemiştir. Bu çerçevede merkez sağdaki boşluğu dolduracak partinin emekli Orgeneral Turgut Sunalp tarafından kurulması uygun bulunmuş ve böylelikle Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) 15 Mayıs 1983'te kurulan ilk parti olmuştur. Diğer yandan, uzun yıllar İnönü'nün özel sekreterliği ile Başbakanlık Müsteşarlığı görevlerinde bulunmuş Necdet Calp ise orta soldaki partiyi kurmakla görevlendirmiş ve 20 Mayıs 1984 tarihinde Halkçı Parti'nin (HP) kuruluş başvurusunu İçişleri Bakanlığı'na yapmıştır. Ordunun biri orta sağ biri orta solda olmak üzere iki partili siyasal sistem tasavvuru Turgut Özal liderliğinde Anavatan Partisi'nin (ANAP) kurulmasıyla oldukça bozulmuştur. Bu parti de kuruluş bildirgesini, kurucu listesini, program ve tüzüğünü HP ile aynı gün İçişleri Bakanlığı'na vermiştir (Soysal, 1987: 2133 2135, 2138).

HP'nin askeri yönetimin yönlendirmesiyle kurulmuş olması, sosyal demokrat çevrelerde yeni bir parti arayışını beraberinde getirmiştir. Her ne kadar darbe sonrasında şekillenen siyasal ve hukuki yapı sol siyasetin gelişimini büyük ölçüde sınırlandırmış olsa da bu süreçte sosyal demokratlar yeniden toplanarak siyasal alanda yerini almaya çalışmıştır (Kömürcü, 2009: 5). Bu doğrultuda Erdal İnönü *"Batılı anlamda bir sosyal demokrat parti"* kurma fikrini kamuoyuna açıklamıştır. Oldukça yoğun geçen bir çalışma sürecinin sonunda ortaya çıkan parti tüzüğü ve programı kurucu üyeler tarafından onaylandıktan sonra 6 Haziran 1983 tarihinde Sosyal Demokrasi Partisi'nin (SODEP) kuruluş bildirgesi İçişleri Bakanlığı'na verilmiştir (İnönü, 2007a: 284, 305). Olanca sınırlamaya karşı siyaset sahnesinde yerini alan partinin tüzüğünde SODEP'in temel amacı *"özgürlükçü ve çoğulcu demokratik düzen içinde, sosyal hukuk devleti anlayışıyla Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine erişmesini sağlamak"* şeklinde belirtilmiştir. Partinin bu amaca ulaşmak için *"üretimin arttırılmasını, halkın insan onuruna yaraşır yaşam düzeyine kavuşmasını, ekonomik ve sosyal refahını ve kültürel gelişmesini sağlamayı görev"* bildiği vurgulanmıştır (Sosyal Demokrasi Partisi Tüzük, 1983: 1). Parti programında ise partinin benimsediği ilkeler

“özgürlük, eşitlik, çalışmanın değeri, demokratiklik, halkçılık, bağımsızlık ve üreticilik” şeklinde ifade edilmiştir (Sosyal Demokrasi Partisi Program, 1983: 3).

SODEP, HP’den farklı olarak CHP mirasını sahiplenmemiş; evrensel sosyal demokrasi ilkelerini benimsemeyi tercih etmiş ve Kemalizm’in ötesine geçen bir siyaset izlemeyi amaçlamıştır. (Karakoç, 2022: 41). Bu yaklaşım, partinin kuruluş sürecinin uzun ve sancılı bir şekilde ilerlemesine neden olmuştur. Çünkü askeri yönetim, Anayasanın 68. Maddesi ‘*siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar*’ demesine rağmen yeni siyasi partilerin kurulmasına izin verildiği bu süreçte MGK aracılığıyla hayata geçireceği bir dizi sınırlamalar getirmiştir. Bu sınırlamalardan en önemlisi kurulan yeni siyasi partilerin yapılacak ilk genel seçimlere kadar MGK tarafından veto edilmesi ve partilerin kurucu kadrolarının siyasal faaliyette bulunma yasağıyla engellenmesi olmuştur. MGK’nin 31 Mayıs – 8 Eylül tarihleri arasında partinin kurucusu olarak bildirilen birçok ismi veto etmesi sebebiyle SODEP ancak 8 Eylül 1983’ te resmen kurulabilmiştir (Sosyal, 1987: 2140).

Sol bir partinin gelişip kitleselleşmesinin önünde ideolojik engeller bulunmasına rağmen SODEP, HP ile karşılaştırıldığında siyaset arenasına çok daha güçlü bir giriş yapmıştır. 6 Kasım 1983 tarihinde gerçekleşen genel seçimlere katılamamasına rağmen süratle örgütlenmiş ve sosyal demokrasi ekseninde daha etkili bir siyasal söylem geliştirmiştir (Varel, 2023: 486). Bu sayede HP tabanından önemli ölçüde oy alarak Mart 1984 yerel yönetim seçimlerinde ikinci parti olmuştur. Sınıf eğilimli Aydın Güven Gürkan’ın 29 Haziran 1985 tarihinde HP’nin genel başkanlığını Calp’ten devralması üzerine HP ile SODEP arasında bütünleşme süreci başlamış ve her iki parti 3 Kasım 1985 tarihinde Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) çatısı altında birleşmiştir (Heper, 2011: 184,185).

Askeri yönetim yalnızca siyaseti güdümlmeye çalışmamış aynı zamanda basın hayatı üzerinde de olabildiğince sert bir otorite inşa etmiştir. Bu süreçte en koyu sansürü ve en ağır baskıyı yaşayan gazetelerden biri de Cumhuriyet gazetesi olmuştur. 7 Mayıs 1924’te Yunus Nadi tarafından yayımlanmaya başlayan Cumhuriyet, kuruluş bildirgesinde herhangi bir parti ya da hükümetin yayın organı olmadığını, aksine “*demokrasi fikir ve esaslarını ihlal eden ve yıkan*” çevrelere karşı mücadele eden bir gazete olduğunu vurgulamıştır. (Soner, 1998: 7). Bu doğrultuda, basını apolitik bir çizgiye zorlayan siyasi otoriteye rağmen politik ve toplumsal haberciliğe dayalı yayın anlayışını sürdürmüştür (Köktener, 2004: s. 204, 210; Şenol, 2023, s. 874). Özellikle 12 Eylül sonrasına bir tepki ekseninde, kamusal sorunlara ilişkin eleştirel görüşleri gündeme taşıyan, sol siyasal aktörleri ve partileri kamuoyuna aktaran haberleriyle önemli bir kamusal alan oluşturmuştur. Bu bağlamda, SODEP’i yakından takip ederek kamuoyunu ayırtıtlı biçimde bilgilendiren haberler yapmıştır.

İşte bu çalışma, 12 Eylül askeri darbesinin ardından tam anlamıyla bir siyasi otoritenin tesis edilerek istikrar ve güvenlik adına demokrasi olgusunun ikinci plana atıldığı 1980’li yıllarda sosyal demokrasinin ilkeleriyle bütünleşerek siyaset üreten ve solu yeniden yapılandırmaya çalışan SODEP’in Cumhuriyet gazetesi tarafından nasıl algılandığını ve kamuoyuna nasıl yansıtıldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada darbe sonrası süreçte basının apolitize edilmesi çabalarına karşın muhalif seslerden biri olmaya devam eden Cumhuriyet gazetesinin SODEP çizgisine yönelik söylemi analizi edilmeye çalışılmıştır.

2. SİVİL SİYASETE DÖNÜŞ SÜRECİNDE SOLUN YENİDEN YAPILANMASI: SODEP

HP Genel Başkanı Necdet Calp’ın ‘*bizden daha solda bir parti kurulacağını sanmıyorum*’ şeklindeki açıklamasının (Yücer, 2024: 221) kamuoyunda tartışıldığı bir dönemde Erdal İnönü, Türkiye siyasetinde sosyal demokrat bir hareketi geliştirmek üzere çalışmalara başlamıştır. İnönü’nün bu girişimi özellikle sosyal demokrat kesimde büyük bir yankı uyandırmış ve siyasal yelpazede yeni bir dinamizmin habercisi olarak değerlendirilmiştir. Bu önemli gelişmeyi Cumhuriyet gazetesi 19 Mayıs 1983 tarihli sayısında “*Prof. Erdal İnönü, sosyal demokrat kanatta parti kuruluşuna katıldı*” manşetiyle kamuoyuna duyurmuştur. Haberde İnönü’nün “*ülkemizde demokrasinin yeniden işlerlik kazandığı bugünlerde ilkelerine daima inandığım Batılı anlamda sosyal demokrat bir partinin kuruluşun katkıda bulunmak görevinden kaçamayacağımı gördüm*” şeklindeki açıklamasına yer verilmiştir. Aynı haberde Erdal İnönü’nün, siyasetteki sol kesimler tarafından “*Sosyal Demokrat görüşü tek bir çatı altında tabandan ve demokratça*

yöntemlerle birleştirip" bütünleştirecek bir isim olarak görüldüğü de vurgulanmıştır (Cumhuriyet, 19 Mayıs 1983: 1).

Erdal İnönü'nün sosyal demokrat çizgide bir parti kurmak için çalışmalarına başlaması sol / sosyalist kesimde solun yeniden toparlanması adına olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Ancak Uğur Mumcu "Gözlem" başlıklı köşesinde konuya oldukça temkinli yaklaşmış ve soru işaretleri koymuştur. Mumcu'ya göre "siyaset çarklarının çok dışında bir isim" olan Erdal İnönü'nün, solda bütünlük ve yenisinden yapılanma sürecini başlatmak üzere seçilmesinin nedeni, kendi siyasi görüşlerinden ziyade babasından aldığı soyadıdır. Kendi siyasi birikimi içinden kendi liderini çıkaramayan bu yaklaşım, solun "toplumsal örgütlenme tabanına" dayanmadığını gösterdiği gibi sosyal demokrasi adına hareket edenlerin de ileriye değil geçmişe bakarak siyaset üretmeye eğimli olduğunu da kanıtlamıştır (Mumcu, Cumhuriyet, 20 Mayıs 1983: 1).

Uğur Mumcu 22 Mayıs tarihli yazısında ise İnönü'nün "Batılı anlamda sosyal demokrat bir parti" kurmak istiyorum şeklindeki açıklamasını eleştiri konusu yapmıştır. Batı'yla aradaki farka dikkatleri çeken ve Türkiye'ye özgü koşullardan bahseden Mumcu'nun değerlendirmesine göre sosyal demokrat çizgideki partiler ancak Batı'da olduğu gibi sağ ve sol bütün partilerin siyasal sistemde özgürce faaliyet gösterebildiği düzenlerde hayat bulabilir. Böyle bir anayasal sisteme ve siyasal iklime sahip olmayan Türkiye'de Batılı tarzda yeni bir sosyal demokratik oluşumu ortaya çıkarma iddiası gerçekçi değildir. Bunun yerine sosyal demokrat partilerinde kurulabileceği yeni bir dönemin siyasal, hukuksal ve sosyo-ekonomik çerçevesini oluşturmak amaçlanmalıdır (Mumcu, Cumhuriyet 22 Mayıs 1983: 1).

Uğur Mumcu'nun Erdal İnönü ve SODEP'e yönelik eleştirel değerlendirmelerine karşılık Cüneyt Arcayürek Erdal İnönü'nün liderliğine ve SODEP' in kuruluşuna olumlu yaklaşan bir tutum sergilemiştir. Mumcu'dan oldukça farklı bir noktadır. Arcayürek'e göre bürokratik nitelikli HP'nin sol tabanı biraraya getiremeyeceği anlaşılmış, bu sebeple İnönü tabanının istediği doğrultusunda öne çıkan bir isim olmuştur. Sol siyaset İnönü'nün öncülüğünde kurulacak olan SODEP çevresinde birleşerek yeniden yapılanacak bir sürece girmiştir. Aynı zamanda SODEP'in siyasi arenanda yerini alması MGK'nin siyaseti yönlendirme ve kontrol altında tutma çabalarına karşı önemli bir adım olmuştur (Arcayürek, Cumhuriyet 24 Mayıs 1983: 1).

Cumhuriyet gazetesinde SODEP hakkında farklı görüşlerin yer aldığı bir dönemde partiyle ilgili gelişmeler yakından izlemeye devam etmiştir. Gazete 7 Haziran 1983 tarihinde "Sosyal Demokrasi Partisi kuruldu" başlığıyla SODEP'in tüzel kişilik kazandığını kamuoyuna duyurmuştur. Erdal İnönü'nün Genel Başkanlığa ve Ahmet Durakoğlu'nun da Genel Sekreterliğe getirildiğini belirtmiştir. Genel başkan yardımcılarının ise Türkan Akyol, Atilla Sav, Cezmi Kartay ve Muzaffer Saraç olduğunu bildirmiştir. Genel Başkan İnönü'nün, İçişleri Bakanlığına parti kurma dilekçesini verirken "Sağlıklı demokrasiye geçişte üzerimize düşeni yapacağız" dediğini aktarmıştır (Cumhuriyet, 7 Haziran 1983:1).

Cumhuriyet bir gün sonra ise SODEP'le ilgi gelişmeleri "Erdal İnönü SODEP'in programını açıkladı" başlığı ile okuyucularına aktarmıştır. Erdal İnönü'nün partinin özgürlük anlayışını şu sözlerle belirttiği ifade edilmiştir: "SODEP'e göre özgürlük insanın kişiliğinin, yeteneklerinin ve yaratıcılığının sürekli gelişmeleri için gereken bir ön koşuldur." Aynı haberde partinin temel amacı "demokratik, bağımsız, halkçı ve üretici bir düzen" kurmak olarak belirtilmiştir. Haberde ayrıca SODEP'in hukuk devletinin gerektirdiği prensiplerin hayata geçirilmesi, grev hakkının tanınması ve toprak reformu konusunda ısrarcı bir tutum sergileyeceği vurgulanmıştır. Dış politikada ise partinin NATO ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) yanlısı bir noktada konumlandığı beyan edilmiştir (Cumhuriyet, 8 Haziran 1983:1).

Aynı sayıda "SODEP'in programı üzerine: siyasal örgütlenme ve piyasa ekonomisinde düzeltme" başlığı altında parti programı analiz edilmiştir. Bu analize göre SODEP Türkiye'nin temel problemlerini ekonomik bir tabana oturtarak değerlendirmektedir. Parti, siyasal bunalımların ortaya çıkmasında ve demokrasinin tehlikeye düşmesinin temelinde içine girilen ekonomik çıkmazın etkili olduğuna inanmaktadır. SODEP'e göre demokratik sistemin kesintiye uğramadan ve sağlıklı işleyebilmesi büyük ölçekli projelere dayanan, istihdam yaratan, iç pazarı önceleyen, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri gideren

ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını azaltan bir ekonomi programının uygulanmasına bağlıdır (Cumhuriyet, 8 Haziran 1983:1).

Cumhuriyet gazetesinin yine aynı sayısında SODEP'in amblemi hakkında da bilgi verilmiştir. Zeytin dalından oluşan amblemin Mengü Ertel tarafından tasarlandığı belirtilmiştir. Yedi zeytin yaprağı ve beş zeytin tanesinden oluşan amblemin ülkeler ve insanlar arasındaki eşitliği ve barışı simgelediği ifade edilmiştir (Cumhuriyet, 8 Haziran 1983:1). Gazete 15 Haziran günü yayınlanan nüshasında ise SODEP' siyasi arenada yerini alır almaz 6 Kasım 1983 tarihinde yapılması planlanan genel seçimlere hazırlanmaya başladığı bilgisini aktarmıştır. SODEP Genel Başkanı İnönü'nün, SODEP Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun Türkiye'nin her bölgesinde örgütlenme için çalışmalara başladığını ve gereken süre içinde 67 ilde parti örgütlenmesini tamlayarak genel seçimlere katılacaklarını ifade ettiğini haberleştirmiştir (Cumhuriyet, 15 Haziran 1983: 1).

SODEP 6 Kasım 1983 tarihinde yapılması planlanan genel seçimlere katılma amacıyla örgütlenme çalışmalarına başlamasına mukabil Kurucular Kurulunda yer alan bazı isimlerin MGK tarafından veto edilmesi sosyal demokrat çevrelerde ciddi bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Cumhuriyet gazetesi SODEP ile ilgili gelişmeleri gün gün aktarmaya devam ederken partinin MGK tarafından değişik tarihlerde veto edilmesi sıklıkla verdiği haberlerden biri olmuştur. Bu konudaki en ses getiren haberi ise 24 Haziran 1983 tarihinde "İnönü ve 20 Kurucuya Veto" başlığıyla yapmıştır. Haberde Genel Başkan Erdal İnönü dahil olmak üzere partinin 37 kurucu üyesinden 21 kişinin MGK tarafından 23 Haziran 1983 tarihinde 85 nolu kararla veto edildiği okuyucuya aktarılmıştır. Haberin devamında ise partinin 5 gün içinde 14 yeni kurucu üye bildirmediği takdirde feshedileceği de belirtilmiştir (Cumhuriyet, 24 Haziran 1983:1). SODEP, genel başkan dahil olmak üzere 21 kurucu üyenin MGK tarafından veto edilmesine rağmen siyasete devam kararı almıştır. Cumhuriyet bu konuyla ilgili gelişmeyi "SODEP'in yeni başkanı Kartay" başlığı ile haberleştirmiştir. Habere göre, veto edilen 21 kurucu ismin yerine belirlenen yeni üyeler 27 Haziran 1983 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na bildirmiştir. Kurucular Kurulu yeni üyelerle yaptığı ilk toplantıda Cezmi Kartay da SODEP Genel Başkanlığı'na seçmiştir (Cumhuriyet, 28 Haziran 1983:1).

Askeri yönetimin şekillendirdiği siyasi ve hukuki yapı çerçevesinde SODEP'in kuruluş çalışmaları sürerken karşılaştığı vetoları Uğur Mumcu köşesine taşımıştır. 12 Eylül idaresinin, Türkiye'de nasıl bir siyasi rejim tasavvur ettiğini açıkça ortaya koyduğunu belirtmiş ve bu sebeple partinin kurucu üyelerinin veto edilmesinin şaşırtıcı olmaması gerektiğini yazmıştır. Türkiye'deki siyasi ve hukuki mevzuatın "batı türü çoğulcu demokrasiye" izin vermediğini daha önce de yazdığını ifade etmiş ve ortaya çıkan tablonun şaşkınlıkla ve endişeyle karşılanmaması gerektiğini vurgulamıştır. Asıl üzerinde durulması ve kamuoyunda tedirginlik yaratması gereken konunun seçimlerin hiç yapılmama olasılığı olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple siyasi aktörlerin, kurucu üyelerin veto edilmesini tartışmaktan çok gündemi seçim sürecinin hızlı ve sağlıklı bir şekilde tamamlanması doğrultusunda oluşturmaları gerektiğini vurgulamıştır (Mumcu, Cumhuriyet 25 Haziran 1983: 1).

SODEP ile ilgili gelişmeler, daha sonraki günlerde de Cumhuriyet gazetesinde geniş bir şekilde yer bulmaya devam etmiştir. Bu çerçevede parti yönetimi MGK tarafından 8 Temmuz 1983 tarihinde Kurucular Kurulu üyesi 13 kişinin daha veto edilmesi üzerine (Cumhuriyet, 9 Temmuz 1983:1) bir yandan İçişleri Bakanlığı'na sunulmak üzere yeni kurucu üyeleri belirlemeye çalışırken (Cumhuriyet, 11 Temmuz 1983:1) diğer yandan da başta il örgütlerinin oluşturulması çalışmasına hız vermiştir. SODEP Genel Sekreteri Ahmet Budakoğlu başta Sivas, Kocaeli, Antalya olmak üzere il örgüt sayısının 11'e yükseldiğini açıklarken (Cumhuriyet, 21 Temmuz 1983:1) en kısa süre içinde 67 il ve üçte bir ilçede örgütlenmelerini tamamlayacaklarını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 22 Temmuz 1983:1). Aynı dönemde SODEP Genel Başkanı Cezmi Kartay "Hiç kimsenin bu dönemde demokratik ortama ulaşma girişimlerini askına alma önerisinde ve telkininde bulunmaya hakkı olmadığı görüşündeyiz" yönünde bir açıklama yapmış ve partisinin iktidar olabilecek bir potansiyele sahip olduğunu iddia etmiştir (Cumhuriyet, 23 Temmuz 1983:1).

SODEP'in bu kararlı tutumuna rağmen MGK tarafından uygulanan vetolar devam etmiştir. 1 Ağustos 1983 tarihli Cumhuriyet gazetesinin "Seçim 83" başlıklı eki "SODEP ve Doğru Yol için son şans" başlığı altında, partinin 8 kurucu üyesinin 30 Temmuz 1983 tarihinde MGK tarafından veto edildiği kamuoyuna

duyurmuştur. Haberde ayrıca SODEP'in veto edilen kurucular yerine 2 Ağustos Salı gününe kadar yeni isimleri İçişleri Bakanlığı'na bildirmesi durumunda 6 Kasım 1983 Genel Seçimleri'ne katılım için son şansını da kullanmış olacağı ifade edilmiştir (Cumhuriyet Ek- Seçim 83, 1 Ağustos 1983: 3). Bu gelişmeden birkaç gün sonra yayımlanan başka bir haberde ise Cumhuriyet gazetesi "Karatay: SODEP'te Marksistlere yer yok" başlığı altında SODEP Genel Başkanı Cezmi Kartay'ın kapsamlı açıklamasına yer vermiştir. Habere göre Kartay, sosyal demokrasi ile Marksizmin siyasal ve toplumsal düzen anlayışlarının temelinde oldukça farklı olduğunu ve bu nedenle Marksist görüşlerin parti bünyesinde yer bulmayacağını ifade etmiştir. Ayrıca SODEP'in laikliği "Atatürk İlklerinin temel taşı" kabul ettiğini belirtmiş ve ulusçuluk ilkesi ekseninde Türkiye'nin üniter yapısına bağlılık vurgusu yapmıştır (Cumhuriyet, 4 Ağustos 1983:1).

Cumhuriyet gazetesi 8 Ağustos 1983 tarihli sayısında SODEP'in siyaset sahnesinde yerini aldığı andan itibaren gündeme gelen ve ilerleyen süreçte de gündemde kalamaya devam eden sol partiler arasında birleşme arayışlarını manşetine taşımıştır. Söz konusu haberde "Kartay: Birleşmeyi gerekli görmüyoruz" başlığı altında SODEP Genel Başkanı Cezmi Kartay ile yapılan bir röportaja yer verilmiştir. Sol yelpazede yer alan HP ile SODEP arasında birleşme olasılığına yönelik soruya yanıt veren Kartay, partilerinin çerçevesi çizilmiş bir programa sahip olduğunu ve bu program temelinde halkla bütünleşmeyi istediklerini ifade etmiştir. Ayrıca "yeni bir arama içinde" olmadıklarını belirten Kartay, SODEP'in programını benimseyen her yurttaşın partiye katılımının mümkün olduğunu vurgulamıştır (Cumhuriyet, 8 Ağustos 1983:1). Takip eden günlerde ise parti 40 il ve 257 ilçede örgütlenme sürecini tamamladığını kamuoyuna duyurmuş ve Genel Başkan Karatay, seçmenlerin SODEP'in iktidara gelmesini sağlayacak oranda oy vereceklerine inandığını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 13 Ağustos 1983: 1).

SODEP Genel Başkan Karatay siyasal ortamın kendilerine adına olumsuzluğuna rağmen iyimserliğini sürdürmeye devam etmiştir. Cumhuriyet'in 10 Ağustos 1983 tarihli haberine göre MGK tarafından incelenmekte olan yeni Kurucular Kurulu üyelerinin veto edilmeyeceğine ve partisinin yaklaşan genel seçimlere katılabileceğine inanmaktadır. Ayrıca, SODEP'in seçimlerin sonunda parlamentoda çoğunluğu elde ederek iktidara gelebileceğini düşünmektedir (Cumhuriyet, 14 Ağustos 1983: 1). Ancak bu iyimserliğe rağmen MGK 19 Ağustos 1983 tarihli ve 128 sayılı kararla SODEP'in sunduğu sekiz yeni kurucu üyeyi de veto etmiştir. Böylelikle SODEP'in kurucu üye sayısı 28'e düşmüştür. MGK'nin daha önce almış oldu 24 Ağustos'a kadar "30 kurucu üyesini tamamlayamayan partiler 6 Kasım'da yapılacak genel seçimlere katılamayacaktır" kararı uyarınca SODEP'in seçime girme şansı oldukça azalmıştır (Cumhuriyet, 20 Ağustos 1983:1). Buna rağmen SODEP 'siyasal yaşamın vazgeçilmez unsuruyuz" şeklinde bir açıklamayla kararlılığını korumuş (Cumhuriyet, 22 Ağustos 1983:1) ve 22 Ağustos günü sekiz yeni kişiden oluşan beşinci kurucu üye listesini İçişleri Bakanlığına sunmuştur (Cumhuriyet, 23 Ağustos 1983:1). Fakat 24 Ağustos 1983 tarihinde, seçime katılmak hakkı kazanan partilerin Yüksek Seçim Kuruluna bildirildiği gün, SODEP'in "örgütlenme barajını aşmasında" rağmen otuz kişiden oluşması gereken kurucu üyeyi sayısını tamamlayamadığı gerekçesiyle seçimlere katılamayacağı kamuoyuna ilan edilmiştir (Cumhuriyet, 25 Ağustos 1983:1).

Bu sebeple 6 Kasım 1983 tarihinde yapılacak olan genel seçimlere MGK'nin veto engelini aşabilmiş üç siyasi parti katılabilmıştır. Turgut Özal'ın genel başkanlığını yürüttüğü ANAP, merkez sol oylara talip Necdet Calp'ın liderliğindeki HP ve askeri rejimin doğrudan desteğini alan Turgut Sunalp başkanlığındaki MDP. Aslında bu üç liderin de askeri yönetimle çeşitli düzeylerde ilişki vardı. Özal, 12 Eylül'den sonra kurulan Bülend Ulusu kabinesinde Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Calp, daha önceki dönemlerde Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü görevini yürütmüştür. Sunalp ise emekli bir orgeneral olarak doğrudan doğruya ordu içinde gelmiştir. Söz konusu olan bu siyasi panorama ve portrelerle yapılan 6 Kasım 1983 genel seçimleri sonunda ANAP, oyların %45,15 alarak birinci parti olmuş ve iktidara gelmiştir. HP, oyların %30,5 alarak ikinci parti olurken MDP, askerin açık desteğine rağmen oyların %23.27'sini alarak üçüncü parti olmuştur (Akşin, 2011: 281).

Seçim sonuçlarını sol siyasetin geleceği açısından değerlendiren Uğur Mumcu, HP ile SODEP arasında birleşimin kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu vurgulamıştır. Seçmen tabanında da bu birleşmeye yönelik çok güçlü bir talep olduğunu öne sürmüştür. Mumcu'ya göre her iki parti arasında ideolojik olarak ciddi bir fark bulunmamakta farklılıklar yüzeysel kalırken benzerlikler temeldedir. Birleşmenin

gerçekleşmesi durumunda iktidar kesin olarak sosyal demokrat ya da demokratik sol güçlere geçecektir. Buna karşı bu birleşmenin sağlanamaması halinde sol birikim siyaset sahnesindeki etkinliğini gündenden güne kaybedecektir (Mumcu, Cumhuriyet, 15 Aralık 1983: 1).

Cumhuriyet gazetesi 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan genel seçimlerin ardından SODEP ve Erdal İnönü ekseninde şekillenen gelişmeleri ayrıntılı bir şekilde okuyucuya aktarmaya devam etmiştir. Bu bağlamda gazetenin 10 Aralık 1983 tarihli sayısında öne çıkan haberlerden biri Erdal İnönü'nün 20 Ağustos 1983 tarihinde vermiş olduğu bir demeç nedeniyle MGK'nın 76 sayılı kararına aykırı davrandığı gerekçesiyle yargılandığı davada Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi tarafından beraat ettirilmesine dairdir. Haberde İnönü'nün *"demokrasiye sarsıntısız geçişi sağlamak en önde gelen amacımızdır"* şeklindeki ifadesine de yer verilmiştir (Cumhuriyet, 10 Aralık 1983:1). Bu haberin yayınlanmasından bir hafta sonra ise gazete *"Erdal İnönü yeniden SODEP Genel Başkanı"* başlığı altında Kurucular Kurulunun, SODEP Genel Başkanlığı'ndan çekilen Cezmi Kartay'ın yerine Erdal İnönü'yü yeniden genel başkanlığa getirdiğini haberleştirmiştir. Haberde ayrıca İnönü'nün, genel başkanlığa seçilmesinden sonra yaptığı konuşmada *"SODEP'in sağlıklı demokrasiye geçişte büyük bir sınav verdiği"* söylediği aktarılmıştır. Bu haberin hemen altında yer alan Yalçın Doğan imzalı *"Bundan sonrası önemli"* başlıklı analiz haberde ise İnönü ve ekibinin ağırlıklı gündeminin sol siyasal akımlar arasında birlik sağlanması ve daha demokratik bir siyasal sistemin kurulması olacağı vurgulanmıştır (Cumhuriyet, 18 Aralık 1983:1).

Erdal İnönü'nün yeniden SODEP Genel Başkanlığı'na seçildiği günlerde yerel yönetim seçimlerinin hangi tarihte gerçekleştirileceği ve Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) dışındaki siyasi partilerin katılım durumu siyasal gündemin öne çıkan tartışma konularından biri olmuştur. Cumhuriyet, bu doğrultudaki ilk haberini *"SODEP ve DYP yerel seçimlere girebilecek"* başlığı altında yapmıştır. Haberde, ANAP iktidarı tarafından hazırlanan yasa tasarısına göre, 30 Mart 1984 tarihine kadar 34 ilde örgütlenmesini tamamlayan ve büyük kongresini gerçekleştiren siyasi partilerin yerel seçimlere katılabileceği bilgisi paylaşılmış ve bu çerçevede SODEP ve DYP'nin yerel seçimlere katılmasının mümkün olabileceği ifade edilmiştir (Cumhuriyet, 23 Aralık 1983: 1). Cumhuriyet gazetesi 28 Aralık 1983 tarihli sayısında ise Yüksek Seçim Kurulu Başkanı'nın (YSK) *"Yerel Seçimlerden 6 ay önce 34 İl Barajını aşarak teşkilatını tamamlayan her siyasi parti bu seçimlere girer"* şeklindeki açıklamasına yer vermiş ve bu açıklamayı temel alarak SODEP ve DYP'nin yerel seçimlere katılabileceği yönündeki iddiasını yinelemiştir (Cumhuriyet, 28 Aralık 1983:1).

Aynı günlerde Erdal İnönü sol partiler arasında birleşme konusunu yeniden gündeme getirmiştir. Gazetenin 2 Ocak 1984 tarihli sayısında yer alan *"Solda birleşme, yerel seçimden önce gündeme gelir"* başlıklı habere göre SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü, yerel seçimler öncesinde sol siyasetin birleşmesinin gündeme gelebileceğini ifade etmiştir. İnönü, kendisini ortanın solu olarak tanımlayan seçmen kitlesinin tek bir çatı altında biraraya gelmesinin önemine vurgu yapmış ve bu birleşmenin SODEP bünyesinde olması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca sol partiler arasında birleşmenin kaçınılmaz olduğuna değinerek siyasal sistemin merkez sağ ve merkez sol olmak üzere iki partili bir sisteme evrileceğini öngörmüştür (Cumhuriyet, 2 Ocak 1984:1).

Türkiye'deki sol siyasal hareketler arasında birleşme tartışmalarının yaşandığı bir süreçte Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Oktay Akbal gazetenin genel bakış açısını da yansıttığı söylenebilecek dikkat çekici bir değerlendirmede bulunmuştur. Akbal, daha önce Uğur Mumcu tarafından yapılan değerlendirmeyle de örtüşen bir şekilde, siyaset arenasında solun temel ilkelerine uygun politikalar geliştiren bir siyasal partinin mevcut olmadığını iddia etmiştir. Akbal'a göre, Türkiye 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle birlikte *"Atatürk Cumhuriyetinde benzeri görülmemiş"* bir döneme girmiştir. Bu dönemde sağ siyasal çizgi daha önce hiç sahip olmadığı hareket serbestliğine ulaşarak kendi politikalarını hayata geçirme imkânı bulurken muhalefet bloğunda *"sol hatta hafif sol sayılabilecek bir parti, bir siyasal tutum"* ortaya çıkmamıştır. 1978 -1979 yılları arasında yönetimde olmalarına rağmen etkili bir sol programı ortaya koyamamış demokratik sol güçler darbe sonrasında tamamen etkisizleşerek derin bir sarsıntı içinde sürüklenmiştir (Akbal, Cumhuriyet 7 Ocak 1984: 2)

Cumhuriyet gazetesi 5 Ocak 1984 günü yayınlanan sayısında ise sosyal demokrat blokta heyecan yaratan bir habere imza atmıştır. Haberde yerel seçimlerin erkene alınma ihtimaline bağlı olarak 1983 genel seçimlerine katılmayan partilerin yerel seçimlere iştirak edip edemeyeceklerine ilişkin tartışmanın yeniden alevlendiğini vurgulamıştır. Bu çerçevede SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü'nün *"Bütün partilerin seçime katılacağını Başbakan ilan etmelidir. Demokrasimizi yeniden bunalımlara sürüklemekten geliştirilecek davranış budur"* şeklindeki açıklamasına yer vermiştir (Cumhuriyet, 5 Ocak 1984:1). Bir gün sonra öne çıkardığı haberde ise *"Hesaplaşma 25 Mart'ta"* başlığı altında yerel yönetim seçimlerinin 25 Mart 1984 tarihinde gerçekleştirileceğini kamuoyuna duyurmuştur. Haberde ANAP Sakarya Milletvekili Nihat Apak ve 9 arkadaşı tarafından verilen yasa teklifinin kabul edilmesiyle birlikte de SODEP, DYP ve RP'nin, yerel seçimlere katılmasının kesinlik kazandığını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 6 Ocak 1984: 1).

SODEP seçim kampanyası süresince sol partiler arasında birleşme konusunu sürekli olarak gündemde tutmuştur. Bir başka ifadeyle, seçim kampanyasının; barış, özgürlük ve demokrasi kavramlarının yanında; öne çıkan konularından biri de SODEP çatısı altında birleşme düşüncesi olmuştur. Genel Başkan Erdal İnönü, kampanyanın bu ekseninde şekilleneceğine dair ilk işareti Cumhuriyet gazetesinden Yalçın Doğan ile yaptığı röportajda vermiştir. Gazetenin 14 Ocak 1984 tarihli sayısında *"İnönü: Seçmen birleşme istiyor"* başlığıyla yayınlanan röportajda İnönü sosyal demokrat hareket içerisindeki bölünmenin kalıcı olmayacağını ve bu sürecin en geç bir yıl içinde son bulacağını ifade etmiştir. Ayrıca *"ufukta şu ya da bu biçimde bir birleşme görüyor musunuz"* sorusuna ise *"Evet, seçmenlerin bu yolda bir istekleri olduğundan şüphem yok"* şeklinde yanıt vermiştir (Cumhuriyet, 14 Ocak 1984:1).

SODEP'in yerel yönetim seçimlerine yönelik kampanya çalışmaları Malatya'dan başlamıştır. Bu gelişme Cumhuriyet gazetesinin *"İnönü, ilk gezisine Malatya'dan başladı"* başlıklı haberiyle kamuoyuna yansıtılmıştır. Habere göre Parti Genel Başkanı Erdal İnönü, gerçekleştirdiği görüşmelerde yapılan kamuoyu yoklamalarında SODEP'in ikinci büyük parti olarak gösterilmesine rağmen seçimlerin sonucunda birinci parti konumuna ulaşacaklarını iddia etmiştir. Ayrıca ilk defa seçmen karşısına çıkan SODEP'in yerel yönetimlerde kamu hizmetlerini eksiksiz olarak yerine getireceğini ve bu sayede partiye iktidar yolunun açılacağını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 29 Ocak 1984:1). SODEP Genel Başkan Erdal İnönü'nün İzmir'de yürüttüğü yerel seçim kampanyası Cumhuriyet gazetesinde *"İnönü: Bizim içimizde aşırı uçlara yer yok"* başlığıyla okuyucuya aktarılmıştır. Haberde İnönü'nün komünizme karşı en reaksiyoner siyasal duruşun sosyal demokrat politikalar ile sağlanabileceğini ifade ettiği belirtilmiş ve ayrıca sol siyasal güçlerin bütünleşmesi gerektiği düşüncesini bir defa daha gündeme getirdiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte HP ile SODEP arasında derin bir görüş ayrılığı bulunmadığını ve bu nedenle seçimlerden sonra HP üyelerinin SODEP'e katılarak söz konusu birleşmenin mutlaka sağlanacağını dile getirdiği aktarılmıştır (Cumhuriyet, 5 Şubat 1984:1).

Erdal İnönü seçim kampanyası kapsamında ziyaret ettiği il ve ilçelerde benzer düşünceleri öne çıkarmanın ötesinde ANAP iktidarının uyguladığı ekonomi politikasını da sert bir dille eleştirmiştir. Sürekli artan hayat pahalılığı karşısında maaş ve ücret ile geçinen halk kesimlerinin yaşadığı ekonomik zorlukları seçim meydanlarına taşımıştır. Kampanya sürecini bir yerel yönetim seçimleri olmasından daha çok bir genel seçim atmosferinde yürütmüştür. Cumhuriyet gazetesinin aktardığı göre, Trakya'da seçmenle buluşan İnönü, Özal hükümetini, işçilerden sürekli fedakârlık beklediği halde onların en temel hakkı olan artışlarını vermemekle eleştirmiştir. Özal'ın ekonomiyi serbest piyasa koşullarına göre şekillendirmesine rağmen işçilere yapılacak zamları katı kurallarla denetim altına almaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra iktidarın izlemiş olduğu özelleştirme politikasının *"ülke bağımsızlığının gittikçe yok edilmesine"* neden olduğunu vurgulamıştır (Cumhuriyet, 27 Şubat 1984:1).

Seçim kampanyası sürecinde kamuoyunu bilgilendirme görevini yerine getirmeye çalışan Cumhuriyet gazetesinin düzenlediği açık oturuma katılan SODEP Genel Sekreteri Atilla Sav da Özal iktidarı tarafından uygulanan neoliberal ekonomi politikalarını sert ifadelerle eleştirmiştir. Sav, uygulanan ekonomik programın *"ülkeyi yeni bir ekonomik anarşiye doğru"* sürüklediğini öne sürmüştür. Aynı gazetede yer alan bir diğer habere göre SODEP Genel Başkanı Burdur'da gerçekleştirdiği konuşmada sol siyasal yapıların parçalı görünümüne son verme yönündeki düşüncesini bir defa daha gündeme getirmiştir.

İnönü SODEP'in kurucular kurulunca yer almasındaki temel nedeni *"sosyal demokrat hareketi birleştirmek"* şeklinde açıklamış ve seçimlerden sonra HP ile bütünleşmenin kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir (Cumhuriyet, 1 Mart 1984:1).

SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü seçim kampanyasında yalnızca sol siyasal grupların birleşmesini ya da toplumsal-ekonomik sorunları değil aynı zamanda siyasal katılım alanının genişletilmesi ve demokratikleşme yönündeki talepleri de gündeme getirmiştir. Seçim çalışması kapsamında gerek seçmenlerle gerekse de basın mensuplarıyla gerçekleştirdiği görüşmelerde *"karşılarındaki ilk sorunun demokrasiyi bütün kurum ve kurallarıyla işletmek ve yerleştirmek olduğunu"* ifade etmiştir. Mevcut siyasal yapının demokratik işleyişini sınırlayan ve siyaset yapma alanını daraltan yasaların değiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. SODEP iktidarıyla birlikte *"Basın Yasası, Üniversiteler Yasası, Siyasi Partiler Yasası, Dernek Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası ve Sendikalar Yasası"* başta olmak üzere birçok yasal düzenlemenin daha özgürlükçü ve demokratik bir perspektifle yeniden düzenleneceğini açıklamıştır (Cumhuriyet, 13 Mart 1984:1).

Erdal İnönü liderliğindeki SODEP'in seçim kampanyası sürecinde, bir yandan piyasa ekonomisinin yol açtığı yapısal iktisadi sorunların ve demokratik yapıların yeniden işlerlik kazanması konusunun gündeme getirilmesi diğer yandan da solu temsil eden siyasi yapılar arasında birlik sağlanmasına yönelik çağrılar seçmen nezdinde karşılık bulmuş ve geniş ölçüde ilgi uyandırmıştır. Neticede 25 Mart 1984 tarihinde yeni partilerin de katılımıyla gerçekleşen yerel yönetim seçimlerinde ANAP 54 İl Belediye Başkanlığını kazanmış ve %45 oy alarak 1983 genel seçimlerindeki başarısını muhafaza etmiştir. İktidar bloğu açısından önemli bir değişim olmamakla birlikte muhalefet cephesinde önemli tartışmalar başlamıştır. Seçim sonuçlarına göre MDP %6,5 ve HP %8'lik oy oranlarıyla erimekte olduklarını göstermişlerdir. Buna karşılık, seçimlere ilk defa katılan SODEP %22 lik oyla ikinci, DYP %13 oyla üçüncü parti olmuştur. Böylece muhalefetin yeni dinamikleri parlamento dışında kalırken, parlamentoda temsil edilen muhalefet meşruiyetini önemli ölçüde kaybetmiştir. Bu sonuç ayrıca Türk solunda yeni açılımların ve değişimlerin de habercisi olmuştur (Tanör, 2014: 67).

3. SODEP'ten SHP'ye UZANAN SÜRECİ: TÜRK SOLUNDA YENİ ARAYIŞLAR

SODEP 25 Mart 1984 tarihinde gerçekleştirilen yerel yönetim seçimlerinde ikinci parti olarak önemli bir başarı elde etmiştir. Artvin, Bitlis, Burdur, Kars, Kırklareli, Muğla, Ordu ve Tunceli belediye başkanlıklarını kazanmıştır. SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü ortaya çıkan tablonun sosyal demokratların tek bir parti çatısı altında birleşmesi yönündeki talebini daha güçlü ve kararlı bir şekilde gündeme getirmeye katkısı olacağını düşünmektedir. Aynı zamanda SODEP dışında kalan ve sosyal demokrat ideolojiyi benimseyen siyasi aktörlerin de sol fraksiyonlar arasında birlik sağlanmasına yönelik çağrılarını giderek artan bir biçimde benimseyeceğine inanmaktadır. Bu bağlamda seçim sonuçlarını değerlendiren SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü ortaya çıkan tablonun Türk siyasal yaşamında önemli gelişmeler doğuracağını ifade etmiştir. Partisinin seçimlerden ikinci parti ve *"gerçek ana muhalefet"* olarak çıkmakla birlikte parlamentoda temsil edilemediklerini belirtmiştir. Bu normal olmayan durumun sosyal demokrat oyların tabanda birleşmesini gören *"HP'li dostlar"* aracılığıyla aşılabileceğini söylemiştir (Cumhuriyet, 26 Mart 1984). Cumhuriyet gazetesinin 27 Mart 1984 tarihli haberine göre de İnönü, BBC'ye vermiş olduğu demeçte Meclis'te temsil edilmelerinin kısa süre içinde mümkün olacağını belirtmiş; seçim sonuçlarının sosyal demokratların ortak bir tabanda birleştiğini gösterdiğini ifade ederek bu durumun sol partiler arasında kendiliğinden bir bütünleşmeyi ortaya çıkaracağını vurgulamıştır (Cumhuriyet, 27 Mart 1984:1).

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından İlhan Selçuk, seçim sonuçlarının sosyal demokrat politikacıları daha sorumlu davranmaya ve birleşme yönünde adım atmaya zorladığını vurgulamıştır. HP ile SODEP yöneticilerinin solun güçlü ve bilinçli seçmen potansiyeline uygun bir siyasi yapılanma oluşturmaları gerektiğini belirtmiştir (Selçuk, Cumhuriyet 27 Mart 1984:2). Benzer şekilde Uğur Mumcu da köşe yazısında bu görüşle örtüşen değerlendirmelerde bulunmuştur. Mumcu, her iki partiye oy veren seçmen kitlesinin aynı siyasal gelenekten geldiğini belirterek, yapılması gerekenin Calp'in HP Genel Başkanlığı'ndan istifası ve HP'nin SODEP ile yeni bir parti çatısı altında birleşmesi olduğunu yazmıştır. Bu

birleşmenin “*Halkçı Demokrasi*” ya da “*Halkçı Sosyal Demokrasi Partisi*” adı altında gerçekleştirilmesinin siyasi bir zorunluluk olduğunu öne sürmüştür (Mumcu, Cumhuriyet 27 Mart 1984:1).

25 Mart 1984 yerel yönetim seçimlerinin ardından başlayan yeni siyasal dönemde SODEP, bir yandan muhalefet görevini nasıl yürüteceğini tartışırken, diğer yandan evrensel ilke ve değerler etrafında solun bir araya gelmesini sağlama çalışmalarını gündemde tutmaya devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesinin 14 Nisan 1984 tarihli sayısında aktarıldığına göre, parti genel merkezinde gerçekleştirilen ve Küçük Kongre olarak adlandırılan toplantıda bu iki konu üzerinde özellikle durulmuştur. Merkez Yönetim Kurulu üyeleri ile 67 il başkanının katılımıyla düzenlenen toplantıda muhalefet görevinin “*sağlıklı bir demokrasi ortamını bozmadan, sosyal barışı koruyarak*” yerine getirileceği vurgulanmıştır. Ayrıca toplantıda konuşan SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü, HP ile birleşme konusundaki görüşlerini kamuoyu ile paylaşırken tabanın SODEP’te birleştiğini ifade ederek TBMM’de ve yerel yönetimlerde muhalefetin tek bir parti çatısı altında temsil edilebilmesi için SODEP ile HP’nin birleşmesi gerekliliğini söylemiştir. Söz konu birleşmenin demokrasinin daha sağlıklı bir biçimde gelişmesi bakımından da önem arz ettiğini dile getirmiştir (Cumhuriyet, 14 Nisan 1984:1).

Cumhuriyet gazetesi 15 Nisan 1984 tarihinde ise “*SODEP: Birleşme bizde olur*” başlığı altında küçük kongre sonrası yayınlanan parti bildirisini kamuoyu ile paylaşmıştır. Bildiride “*sosyal demokrat görüşleri paylaşanların tek bir parti çatısı altında birleşmeleri gerektiği*” belirtilmiş ve bu çatı partinin SODEP olduğu özellikle vurgulanmıştır (Cumhuriyet, 15 Nisan 1984:1). 1984 yılının mayıs ayıyla birlikte SODEP bir yandan temmuz ayında yapılacağı duyurulan Büyük Kurultay’a yönelik hazırlıklara başlarken diğer yandan toplanan ilk kongreleri aracılığıyla ANAP iktidarının uyguladığı neoliberal ekonomi politikalarına ve siyasal özgürlükler konusundaki kısıtlayıcı tutumuna karşı etkili bir muhalefet yürütmüştür. Cumhuriyet gazetesinin haberine göre, Genel Başkan Erdal İnönü, yaşanan hayat pahalılığına dikkat çekmiş ve fiyat artışlarının %400’e ulaştığını belirtmiştir. İnönü aynı konuşmada siyasal hak ve özgürlüklerin kullanılmasının önünde ciddi engeller bulunduğuna değinmiş ; özellikle 1402 sayılı yasa ile üniversiteden uzaklaştırılan akademisyenlerin görevlerine iade edilmesi gerektiğini belirtmiş ve başta Basın Yasası olmak üzere birçok yasada evrensel demokratik ilkeler doğrultusunda düzenleme talep etmiştir (Cumhuriyet, 26 Mayıs 1984). Benzer eleştirileri Adana İl Kongresi’nde de sürdüren İnönü Toplu Sözleşme Yasası, Üniversiteler Yasası ve Sendikalar Yasası gibi temel yasalarda reform isterken ekonomi politikasında izlenen aşırı liberal yaklaşımın toplumsal yaşam üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulamıştır (Cumhuriyet, 11 Haziran 1984:1). Bu eleştirenlerin yanında SODEP yükselen toplumsal muhalefete de öncülük etme sorumluluğunu da üstlenmiştir. Bu bağlamda Cumhuriyet gazetesinin 24 Haziran 1984 tarihli haberine göre, Erdal İnönü, iktidarın uyguladığı ekonomi politikalarının yarattığı hayat pahalılığına karşı geniş katılımlı kitlesel mitinglerin gündeme gelebileceğini de ifade etmiştir (Cumhuriyet, 24 Haziran 1984:1).

SODEP yönetimi, hem Turgut Özal başbakanlığındaki ANAP iktidarını sert bir biçimde eleştirdiği ve solun bir araya gelmesine yönelik çalışmalarını hızlandırdığı bir süreçte gerçekleştirilmesi planlanan Birinci Büyük Kongre öncesinde parti içinde bölünmüşlük görüntüsünün verilmemesini istemiştir. Cumhuriyet gazetesinin “*İnönü: Hizip istemiyoruz*” başlıklı haberine göre kongreye kısa bir süre kala Genel Başkan Erdal İnönü parti içinde farklı grupların varlığını doğal karşılamakla birlikte hizipçiliğe karşı olduğunu ifade etmiştir. Partinin sağlıklı bir şekilde gelişmesini isteyen tüm üyelerinde bu yaklaşımı paylaştığına inandığını belirtmiştir (Cumhuriyet, 26 Haziran 1984:1). Cumhuriyet gazetesi “*SODEP Kurultayı Bugün, Yeni Döneme Doğru*” manşetiyle SODEP’in Birinci Büyük Kongresi’nin 6 Temmuz 1984 tarihinde Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu’nda toplandığı bilgisini kamuoyu ile paylaşmıştır (Cumhuriyet, 6 Temmuz 1984). Genel Başkanı Erdal İnönü, kongrenin açılış konuşmasında öncelikle SODEP’in kuruluş sürecini özetlemiş, ardından ANAP iktidarıyla başlayan dönemin “*geçiş değil, demokrasiye sahip çıkma dönemi olarak*” değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. İktidarın siyasi özgürlükleri kısıtladığını; demokratik olanakların kullanımını iletirmek yerine daha geriye götürdüğünü ve sosyo-ekonomik sorunlara çözüm üretmek bir yana kontrolü kaybettiğini öne sürmüştür. Ayrıca, sosyal demokrat tabanın talep ettiği SODEP ve HP birleşmesi için “*her türlü özveriyi göstermeye*” hazır olduğunu ifade etmiştir (Cumhuriyet, 7 Temmuz 1984:1).

Cumhuriyet 8 Temmuz günlü nüshasında “*İnönü yine tek seçici*” manşetini kullanmıştır. Burada parti örgütünün genel merkez üzerindeki etkisini arttırmayı amaçlayan tüzük değişikliğinin ileriki bir tarihte yapılması düşünülen Olağanüstü Tüzük Kongresi’ne ertelendiği bildirilmiştir (Cumhuriyet, 8 Temmuz 1984:1). Bu haberden bir gün sonra ise “*Yönetim değişmedi*” başlığıyla Erdal İnönü’nün oy kullanan 767 delegeden 745’inin oyunu alarak yeniden Genel Başkan seçildiğini kamuoyuna duyurmuştur. Aynı haber kapsamında Kongre sonunda yayınlanan Kurultay Bildirisi’ni de okuyuculara aktarmıştır. Bildiride Türkiye’nin öncelikli gündem maddeleri arasında demokrasiye geçiş ve ekonomik kriz yer almakta olup Demokrasiye geçiş ile ekonomik bunalımdan kalkınmaya geçiş süreçlerinin birbirini tamamlayıcı süreçler olduğunun özellikle vurgulanmıştır. Ayrıca sol siyasal güçlerin birleşmesi bağlamında sosyal demokratik güçlerin bütünleşmesi için “*kişisel isteklerin ve örgüt bağınazlıklarının*” üstüne çıkılması gerektiği ifade edilerek SODEP’in bu görevi yerine getirdiğini belirtilmiştir (Cumhuriyet, 9 Temmuz 1984:1).

Cumhuriyet gazetesi, Erbil Tuşalp imzasıyla yayınlanan “*İnönü: Politika Özlenmiş*” başlıklı haberde SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü’nün kongreye yönelik ilk değerlendirmelerine yer vermiştir. Habere göre İnönü, kongre sonunda yayınlanan bildiriye değerlendirirken “*Türkiye’nin birinci sorununun demokrasiye geçiş olduğunu*” belirtmiştir. Türkiye’nin Batı Avrupa ülkelerinin sahip olduğu bireysel hak ve özgürlüklerinden yoksun bir “*sosyal rejime*” razı olmayacağını dile getirerek sonunda mutlaka demokrasinin evrensel değerleriyle bulaşacağını vurgulamıştır. Bunun yanısıra sendika ve derneklerin politika ile ilgilenmeleri engelleyen yasal düzenlemelerin değişmesi durumunda sosyal demokrat politikaların toplumda daha geniş bir tabana ulaşabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca kongre sonrası oluşan yeni MKYK’nın öncelikli görevinin sosyal demokratların tek bir parti çatısı altında birleşme sürecini sonlandırmak olduğunu belirtmiştir. (Cumhuriyet, 10 Temmuz 1984:1).

SODEP Birinci Büyük Kongresi Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Hasan Cemal tarafından yakından izlenmiştir. Kongreden bir gün önce kaleme almış olduğu “*SODEP ve Demokrasi*” başlıklı değerlendirmesinde partinin yeterli bir muhalefet sergilemediği yönündeki eleştirilere katılmadığını belirtmiştir. Erdal İnönü’nün askeri yönetim ile ardından gelen geçiş döneminin özelliklerini hesaba katarak temkinli ve rasyonel bir siyasi tutum benimsediğini savunmuştur. Sosyal demokrat siyasal aktörlerin demokrasinin tüm kurum ve kurullarıyla yerleşmesi sürecini yalnızca ilkesel bir bakış açısıyla değil dönemim özgül koşulları çerçevesinde değerlendirmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca SODEP’in kamuoyunda iktidar alternatifi olarak algılanmasına karşın böyle bir yargıya varmanın erken olduğunu belirtmiş ve SODEP’in henüz “*Özal politikalarına karşı inandırıcı bir sosyal demokrat modeli*” geliştirmedeğini ima etmiştir (Cemal, Cumhuriyet 5 Temmuz 1984:1). Kongrede parti örgütünü genel merkez karşısındaki yetkilerini arttırmasını amaçlayan tüzük değişikliğinin gerçekleşmesi eleştirilmişse de Cemal, tüzük değişikliğini parti içi demokrasi adına önemli olduğun kabul etmekle birlikte SODEP’in temel amacının siyasi ve sosyo-ekonomik sorunlara çözüm üretecek “*çaplı, dinamik ve geniş ufuklu bir Genel Merkez yönetimi*” oluşturmak olduğunu öne sürerek bu yönelimi doğru bir tavır olarak desteklemiştir (Cemal, Cumhuriyet, 8 Temmuz 1984:1).

Erdal İnönü yeniden SODEP Genel Başkan seçilmesinden sosyal demokrat kesimler arasında birlik sağlanmasına yönelik girişimlere hız vermek istemiştir. Bu kapsamda ilk önemli adım parti kongresinin ardından İnönü’nün HP Genel Başkanı Calp’ı parti genel merkezinde ziyaret etmesiyle atılmıştır. Cumhuriyet gazetesinde “*“Birleşme’ zaman alacak*” başlığıyla yer alan habere göre söz konusu görüşmede iki parti arasındaki birleşme konusunun 1985 yılında yapılacak olan HP Kurultayı’nda tartışılması ve oradan çıkacak karara göre yeniden değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır (Cumhuriyet, 14 Temmuz 1984:1). SODEP, bu kararın ardından ANAP iktidarına yönelik muhalefetini yoğunlaştırmıştır. Hükümetin icraatlarını yakından takip ederek çeşitli alanlarda eleştiriler geliştirmek ve iktidara geldiğinde uygulanacak politikaları belirlemek amacıyla Merkez Karar ve Yönetim Kurulu bünyesinde bir gölge kabine oluşturmayı gündeme getirmiştir (Cumhuriyet, 19 Ağustos 1984:1). Devam eden süreçte ise ANAP iktidarını teslimiyetçi bir dış politika izlemekle; ekonomik ve toplumsal sorunlara çözüm üretememekle, milli iradenin parlamentoya bütün yönleriyle yansımaları önlemekle ve laiklik ilkesine aykırı politikalar benimsemekle eleştirmiştir (Cumhuriyet, 10 Aralık 1984:1).

Öte yandan 29 Haziran 1985 tarihinde toplanan HP Birinci Büyük Kongresi'nde demokratik sol kanadın adayı Aydın Güven Gürkan'ın genel başkanlığa seçilmesi sosyal demokratlar arasında birleşmeye yönelik çabaların yeniden ivme kazanmasını sağlamıştır. (İnönü 2007b: 159) Bu yönde atılan ilk adımı Cumhuriyet gazetesi 25 Temmuz 1985 tarihli nüshasında "*SODEP-HP görüşmesi*" başlığı ile duyurmuştur. Haberde SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü ile HP Genel Başkanı Aydın Güven Gürkan arasında gerçekleşen görüşmede her türlü engeli aşılarak solun tek çatı altında bir araya getirmek konusunda mutabık kalındığı belirtilmiştir (Cumhuriyet, 25 Temmuz 1985:1).

SODEP ile HP'nin birleşme sürecine yönelik ikinci gelişme "*İnönü yeni partiye isim önerdi: HSDP*" başlıklı haberle kamuoyuna duyurulmuştur. Habere göre, iki partinin yönetimleri İnönü ve Gürkan başkanlığında 31 Temmuz 1985 tarihinde bir araya gelmiş ve SODEP lideri yeni parti için Halkçı Sosyal Demokrat adını önermiştir. Görüşmenin sonunda yayımlanan ortak bir bildiride iki parti arasındaki birleşmenin HP'nin tüzel kişiliği altında, ortak bir ad, program ve tüzük çerçevesinde gerçekleşeceği vurgulanmıştır (Cumhuriyet, 1 Ağustos 1985:1). Cumhuriyet gazetesi birleşme sürecinde uygulanacak ilkeleri içeren protokolü "*Birleşmeye 3 Adım*" başlığıyla duyurmuştur. Haberde, Erdal İnönü ile Aydın Güven Gürkan tarafından 26 Eylül 1985 tarihinde imzalanacak protokolün tam metni yayınlanmıştır. Protokole göre HP 2 Kasım'da gerçekleştireceği büyük kongrede adını, tüzüğünü ve amblemini değiştirerek Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) adını alacak; SODEP ise 3 Kasım'da toplanacak büyük kongresinde kendini feshederek SHP'ye katılacaktır (Cumhuriyet, 23 Eylül 1985:1).

Bu uzun sürecin son aşaması Cumhuriyet gazetesinin 3 Kasım 1985 tarihli nüshasında "*SHP doğdu*" manşetiyle öne çıkarılmıştır. Haberde HP'nin SODEP ile birleşmek üzere SHP'ye dönüştüğü ve partinin tüzük ve programını bu doğrultuda yeniden düzenlendiği belirtilmiştir. Ayrıca SHP'nin kuruluşuyla birlikte Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun genişletildiği ve SODEP'ten 40 üyenin de bu yapıya katılacağı bildirilmiştir. Aynı haberde İnönü'nün "*sosyal demokratlar dünyaya örnek olacak bir davranış ortaya koyuyorlar*" şeklindeki açıklamasına yer verilmiştir (Cumhuriyet, 3 Kasım 1985:1). Cumhuriyet gazetesi bir gün sonra ise "*Birleştiler*" başlığıyla SODEP'in kendini feshederek SHP'ye katıldığını ve Erdal İnönü'nün kendi isteğiyle parti yönetiminde yer almadığı ancak SHP Genel Başkan'ın Gürkan tarafından "*Kurucu Genel Başkan*" ilan edilerek onurlandırıldığı bilgisi paylaşılmıştır (Cumhuriyet, 4 Kasım 1985:1).

Uğur Mumcu, Türk siyasal hayatında yankı uyandıran solun birleşme sürecini ekonomik ve toplumsal yapının siyasal kurumları biçimlendirmesinin önemli bir örneği olarak yorumlamıştır. Mumcu'ya göre, İnönü ile Gürkan'ın solun kendi içindeki kısır tartışmaları bir kenara bırakarak bir araya gelmeleri çok önemli olmakla birlikte, (Mumcu, Cumhuriyet 3 Kasım 1985) asıl belirleyici unsur emekçi sınıfların öncülüğünde gelişen ve "*dipten gelen dalgalar*" olarak adlandırılan toplumsal talepler sosyal demokrat eğilimli siyasal aktörleri ve kurumları bir araya getirmiştir. Siyasal ve ekonomik iktidar merkezinin sol blokta "*bölünme ve parçalanma*" beklediği bir süreçte SHP adı altında gerçekleştirilen birleşme özgürlükçü demokrasiye doğru yönelen ve sosyo-ekonomik yapıda köklü değişiklikler talep eden bir sosyal gelişimin iradesiyle ortaya çıkmıştır (Mumcu, Cumhuriyet, 4 Kasım 1985:).

4. SONUÇ

12 Eylül 1980 askeri darbesi yalnızca siyasal kurumları kendi ideolojik yaklaşımı doğrultusunda yeniden yapılandırmaya çalışmamış aynı zamanda medya ve basın-yayın organlarını da sıkı bir denetim altına almıştır. Darbe sonrası süreçte basın özgürlüğüne ciddi kısıtlamalar getirilmiş; eleştirel ve politik gazetecilik faaliyetleri ciddi kısıtlamalara tabii tutulmuş; magazin ve apolitik bir yayıncılık anlayışı öne çıkarılmıştır. Ancak medya üzerinde yoğun bir baskı kurulmuş olmasına rağmen politik eleştiriyi temel alan siyaset ve toplum yoğunluklu düşünce gazeteciliği de kamuoyuna seslenmeye devam etmiştir. Bu süreçte sıkıyönetim uygulamalarından en fazla etkilenen gazetelerden bir olan Cumhuriyet gazetesi de bu niteliğiyle öne çıkmıştır. Emek eksenli siyasal ve toplumsal hareketlerin kamusal görünürlük kazanmasına katkı yapan bir yayın çizgisi benimsemiştir. Bu bağlamda askeri yönetimin kendi güdümünde bir siyasi yapı inşa etme girişimlerine tepki gösteren sosyal demokrat eğilimli siyasi aktörlerin Erdal İnönü öncülüğünde kurmuş oldukları SODEP'e ilişkin haberleri ayrıntılı bir biçimde gündeme taşımıştır.

Yeni siyasi partilerin ortaya çıkmaya başladığı bir dönemde sosyal demokrat kesimlerin askeri yönetimin kontrolünde olmayan sol bir parti kurma yönündeki girişimleri Cumhuriyet gazetesi tarafından yakından takip edilmiştir. Gazete, özellikle SODEP'in partileşme sürecine geniş bir yer ayırmıştır. Parti programına ilişkin analizleri öne çıkarırken diğer yandan MGK'nın kendi kontrolünde olmayan sol bir partinin gelişimini engellemeye yönelik veto kararlarını kamuoyuna ayrıntılı olarak aktarmıştır. Parti yönetiminin vetolara rağmen sürdürdüğü kararlı tutum ön plana çıkarılmış; il ve ilçe örgütlerinin oluşturulmasına dair çalışmalar ayrıntılı biçimde kamuoyu ile paylaşılmıştır. Sürece ilişkin değerlendirmeleriyle öne çıkan Uğur Mumcu ise bir yandan Erdal İnönü'nün sol siyasetin lideri olarak öne çıkarılmasına eleştirel bir tutum sergilemiş diğer yandan da vetolardan daha çok seçimlerin sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilerek demokratik yönetime geçişin önünün açılmasına dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Gazetenin ikinci sayfasında "Evet / Hayır" başlıklı köşede ise yazar Oktay Akbal da Türkiye'de gerçekten sol/ sosyal demokrat bir parti olup olmadığını sorgulayan değerlendirmesiyle öne çıkmıştır.

SODEP 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan genel seçimlere katılamamış olmasına rağmen 25 Mart 1984 tarihinde gerçekleştirilen yerel yönetim seçimlerinde ANAP'tan sonra ikinci parti olarak hem ana muhalefet partisi kimliğini hem de sosyal demokrat hareketin merkez partisi olma niteliğini kazanmıştır. Bu gelişmeyle birlikte Cumhuriyet gazetesi SODEP ile ilgili haberlerinde iki konuyu öne çıkarmıştır. Bunlardan birincisi sol siyasal gruplar arasındaki bütünleşme çağrısıdır. Özellikle Erdal İnönü'nün solun bir araya gelmesine yönelik söylemleri ve bu doğrultudaki çalışmaları kapsamlı olarak haberleştirilmiştir. İkincisi ise ANAP iktidarına yönelik izlenen muhalefettir. Turgut Özal'ın başbakanlığındaki hükümetin uyguladığı neoliberal ekonomi politikasının sosyal ve ekonomik açıdan ağır problemlere yol açtığına yönelik eleştiriler kamuoyuna ayrıntılı olarak yansıtılmıştır. Aynı zamanda söz konusu iktidarın demokratik bir yönetim anlayışının gelişimini engelleyici bir politika izlediğine dair eleştirilere de kapsamlı olarak yer verilmiş ve demokrasinin güçlendirilmesine yönelik talep edilen yasal düzenlemeler ayrıntılı olarak kamuoyuna aktarılmıştır.

SODEP Birinci Büyük Kongresinden sonra iktidardaki ANAP'a yönelik muhalefetini sertleştirmiş ve aynı zamanda sosyal demokratları bir parti çatısı altında toplamaya yönelik çalışmalarına hız vermiştir. Bu sürecin sonunda 1985 yılında HP ile birleşerek SHP adını almıştır. Cumhuriyet gazetesi bu birleşme sürecinde sol güçlerin bir araya gelmesinin bir tercih değil bir zorunluk olduğunu vurgulayan ve SODEP ile HP arasında gerçekleşen görüşmeleri manşete taşıyan bir yayın çizgisi izlemiştir. Gazetenin önde gelen köşe yazarlarından İlhan Selçuk ve Uğur Mumcu, her iki parti yönetimin tarihi bir sorumluluk taşıdığına dikkat çekerek bütünleşmeyi sağlamaya yönelik kararlı bir tutum takınmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Özellikle Uğur Mumcu, her iki partinin SHP adı altında birleşmesini toplumsal taleplerin etkisiyle meydana gelmiş ve sosyal demokrat politikalara iktidar olma yolunu açan önemli bir gelişme olarak yorumlamıştır.

Beyan ve Açıklamalar

1. Bu çalışmanın yazarı, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduğunu kabul etmektedir.
2. Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Oktay, A. (1984, 7 Ocak). Sol ve Sağ. *Cumhuriyet*, s.2.
- Akşin, S. (2011). *Kısa Türkiye Tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arcayürek, C. (1983, 24 Mayıs). Evdeki Hesap ve Çarşı. *Cumhuriyet*, ss.1, 11.
- Aydın, S., & Taşkın, Y. (2015). *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İletişim Yayınları.
- Cemal, H. (1984, 5 Temmuz). *SODEP ve Demokrasi*. *Cumhuriyet*, ss.1, 11.
- Cemal, H. (1984, 8 Temmuz). *Bir Numaralı Sorun*. *Cumhuriyet*, ss.1.11.
- Heper, M. (2011). *Türkiye'nin Siyasal Hayatı*. Doğan Kitap.
- İnönü, E. (2007a). *Anılar ve Düşünceler 2*. Boyut Yayın Grubu.

- İnönü, E. (2007b). *Anılar ve Düşünceler 3*. Boyut Yayın Grubu.
- Karakoç, S. (2022). "Türkiye ve Sosyal Demokrasi Üzerine Bir İnceleme: Sosyal Demokrasi Partisi (SO-DEP)", *Akademik Açı*, 2(1), 38-64.
- Karpat, K. (2007). *Türkiye’de Siyasal Sistemin Evrimi 1876-1980*. İmge Kitabevi.
- Köktener, A. (2005). *Bir Gazetenin Tarihi Cumhuriyet*. Yapı Kredi Yayınları.
- Kömürcü, D. (2009). "Geçmişle Gelecek Arasında Bir Alternatif Arayışı: Sosyal Demokrat Halkçı Parti", *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 2-31.
- Mumcu, U. (1983, 20 Mayıs). İnönü adı. *Cumhuriyet*, ss.1,11.
- Mumcu, U. (1983, 22 Mayıs). İlerici Parti.... *Cumhuriyet*, ss.1, 11.
- Mumcu, U. (1983, 25 Haziran). Oyunun Kuralları. *Cumhuriyet*, ss.1,11.
- Mumcu, U. (1983, 15 Aralık). Aynı Kök. *Cumhuriyet*, ss.1,11.
- Mumcu, U. (1984, 27 Mart). Tek Kanatlı Kuş. *Cumhuriyet*, ss.1,11.
- Mumcu, U. (1985, 3 Kasım). İki Uygar İnsan. *Cumhuriyet*, ss.1,11.
- Mumcu, U. (1985, 4 Kasım). Oluşum. *Cumhuriyet*, ss.1.11.
- Saraçoğlu, C. (2015). Tank Paletiyle Neoliberalizm. G. Atılğan & C. Saraçoğlu & A. Uslu (Ed), *Osmanlıdan Günümüze Türkiye’de Siyasal Hayat* (3.baskı, ss. 753-877). Yordam Kitap.
- Selçuk, İ. (1984, 27 Mart). Doğru, Gerçek ve Gerçeklik. *Cumhuriyet*, s.2.
- Soner, Ş. (1998, 7 Mayıs). Cumhuriyet’in, Demokrasinin Aydınlanmanın Savunucusu Olmak. *Cumhuriyet*, s.6.
- Sosyal Demokrasi Parti Programı*. (1983). Sosyal Demokrasi Partisi Yayınları.
- Sosyal Demokrasi Partisi Tüzük*. (1983).
- Soysal, İ. (1987). 12 Eylül Sonrasının Başlıca Partileri. M. Belge (Ed), *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 1. baskı, ss.2132-1240). İletişim Yayınları.
- Şenol, F. (2023). Seksenli Yıllarda Basın. M. K. Kaynar (Ed), *Türkiye’nin 1980’li Yılları* (1.baskı, 869-939). İletişim Yayınları.
- Tanör, B. (2014). Siyasal Tarih (1980-1995). S. Akşin, (Ed), *Türkiye Tarihi 5 Bugünkü Türkiye 1980-2003* (10.baskı, ss. 27-159). Cem Yayınevi.
- Varel. A. (2023). Bölünme, Birleşme ve İdeolojik Kriz Sarmalında Seksenli Yıllar ve Türkiye’de Merkez Sol. M. K. Kaynar (Ed), *Türkiye’nin 1980’li Yılları* (1.baskı, ss. 481-519). İletişim Yayınları.
- Yücer, R. (2024), "Siyasi Kimliği ile Necdet Calp ve Halkçı Parti (1983-1985)", *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 8(2), 219-229.
- Zürcher, E.J. (2010). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları.